

Jakub Stankiewicz

KRYZYS STREFY EURO W WYBRANYCH PUBLIKACJACH POLSKICH - RAPORT Z BADAŃ

W Polsce badania nad kryzysem w strefie euro w kontekście światowego kryzysu finansowo-gospodarczego, prowadzone są od 2008 r. W przeważającej mierze polskie ośrodki naukowe badają przede wszystkim przyczyny kryzysu w strefie euro. Pokłosem badań są artykuły naukowe, analizy lub raporty. Przewodzące pod względem analizy tej problematyki są dwa warszawskie ośrodki naukowe: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych oraz Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych. Obie placówki mogą pochwalić się publikacjami na temat przyczyn, skutków oraz ewentualnej drogi przezwyciężenia kryzysu w strefie euro.

Obecnie analizy dotyczące kryzysu w strefie euro skupiają się przede wszystkim na przyczynach tego zjawiska, łącząc ten fakt z negatywną polityką fiskalną prowadzoną w UE przez poszczególnych jej członków. Jak stwierdził m.in. Paweł Tokarski, do głównych przyczyn kryzysu w strefie euro należy zaliczyć utrzymującą się pomimo integracji nierównowagę ekonomiczną poszczególnych członków oraz długotrwałe ignorowanie potrzeb reform strukturalnych w gospodarkach¹. Szeroką analizą przedsięwzięć antykryzysowych UE, wraz z koncepcjami ochronnymi w przypadku ponownej groźby widma kryzysu, zwraca uwagę artykuł Benedicty Marcinnoto, *Ocena reakcji Unii Europejskiej na kryzys w Grecji i na sytuację w strefie euro*, w którym omówiono różnice występujące w kryzysie w Grecji na tle innych państw UE. Z kolei praca Cinzi Alcidi, *Makronierównowaga i makro-*

---

¹ *Gospodarka Unii Europejskiej. Reakcja na kryzys i perspektywy na nowe dziesięciolecie*, red. T. Tokarski, M. Koczor, Warszawa 2011.

dostosowanie doświadczenia dwóch peryferii: UE versus strefa euro, neguje gotowość UE na trwałe przezwyciężenie konsekwencji kryzysu. Autorka porównuje dwie grupy państw członkowskich UE, państwa południowe – Grecję i Hiszpanię, z państwami nadbałtyckimi. Wykazuje pożądane kierunki działań antykryzysowych, które powinny wdrożyć instytucje unijne w celu wydostania najbardziej zagrożonych członków z pułapki zadłużenia. Głównymi wnioskami z tej publikacji, będącej pokłosiem zorganizowanej w 2011 r. konferencji, jest przeświadczenie o konieczności ustalenia wspólnej długoterminowej strategii antykryzysowej. W przeciwnym razie doraźnie stosowane mechanizmy ratunkowe, jak np. Europejski Fundusz Stabilności Finansowej (EFSF), mogą docelowo być niewystarczające. Podkreślono też konieczność dokończenia procesu tworzenia Unii Gospodarczej i Walutowej UE, wówczas decyzje podejmowane w ramach strefy euro nabiorą realnego wymiaru polityki wspólnotowej.

Badania obejmują kilka zakresów tematycznych. W przeważającej mierze obejmują swym zasięgiem ekonomię, skupioną na zagadnieniach problematyki kryzysu waluty wspólnotowej, a nurty pozostałe analizują problemy polityczne, prawne i społeczne związane z kryzysem. Jak zauważył Erhard Cziomer², wymiar polityczny jest ściśle powiązany z płaszczyznami finansowo-gospodarczą i społeczną, które pomimo ogromnego znaczenia wewnętrznego, są podporządkowane mechanizmom politycznym. Nie należy utożsamiać kryzysu strefy euro z kryzysem zadłużenia, będącym problemem Grecji, ale skupić uwagę na znaczeniu błędów polityki fiskalnej, deficycie budżetowym oraz następstwach światowego kryzysu finansowo-gospodarczego z lat 2007–2009. E. Cziomer, wyjaśniając źródła kryzysu strefy euro, przytoczył tezę amerykańskiego ekonomisty P. Krugmanna, który przyczyn kryzysu upatruje w nierównowadze rozwojowej poszczególnych państw członkowskich, niewystarczającym zaangażowaniu EBC i poszerzeniu UE o państwa bałkańskie i Europy Środkowo-Wschodniej.

W kolejnej pracy dotyczącej stanowiska Niemiec wobec przeciwdziałania kryzysowi euro, E. Cziomer³ podkreślił znaczenie Niemiec w europejskim planie wyjścia z impasu zadłużeniowego członków UE, przede wszystkim Grecji. Istotne w tym kontekście staje się przeanalizowanie wewnątrzniemieckich dyskusji politycznych, gdyż wkład tego państwa w ratowanie strefy euro jest największy (w przypadku pakietu pomocowego dla Grecji na rok 2011, to 253 mld euro). W pracy tej autor wyjaśnia również zawilości walki politycznej w Niemczech między partiami chadeckimi CDU/CSU, a socjaldemokracją SPD na tle problematyki kryzysu i recesji w Niemczech. W pracy przytoczono liczne dane statystyczne najsilniejszego państwa pod względem gospodarczym w UE. Autor podkreślił, że zaangażowanie Niemiec w ratowanie strefy euro poprzez zgodę na wygenerowanie

---

² E. Cziomer, *Wyzwania i kontrowersje polityczne wokół kryzysu w strefie euro na przykładzie Niemiec*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2011, nr 2.

³ Idem, *Od światowego kryzysu finansowego do kryzysu strefy euro. Implikacje wewnętrzne polityczne dla Niemiec w latach 2008–2011*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2011, nr 5.

sporego kapitału pomocowego, wynika z przekonania niemieckiego rządu i społeczeństwa o istnieniu wymiernych korzyści z istnienia waluty wspólnotowej.

Na uwagę zwraca również pozycja Krzysztofa Szymańskiego⁴. Praca porusza kwestie poszerzania się utraty zaufania inwestorów do kolejnych państw strefy euro, w wyniku braku określenia spójnej polityki antykryzysowej Francji i Niemiec. Praca wkracza w analizę ekonomiczną powodów, w wyniku których kryzys bankowy z lat 2008–2009 przerodził się w kryzys ekonomiczny połączony z dysfunkcją polityczną UE. Autor próbuje doprowadzić do szerszej debaty w środowisku akademickim na temat współzależności wynikających z zazębiania się słabości sektora bankowego w Europie, z brakiem skutecznego panaceum na rozprzestrzeniający się kryzys waluty euro. Autor posługuje się informacjami zawartymi w czasopismach fachowych (sektora finansowego i bankowego) w celu przybliżenia najistotniejszych danych związanych z korelacją kryzysu bankowego z kryzysem w krajach strefy euro.

Przemysław Pacuła⁵ z kolei podkreślił wpływ kryzysu na bezpieczeństwo narodowe. Zwrócił uwagę, że w wyniku cięć budżetowych w ramach UE, spowodowanych koniecznością zapewnienia oszczędności na programy antykryzysowe, również państwa niebędące bezpośrednio dotknięte problematyką kryzysu, odczują jego wpływ – szczególnie na proces wdrażania waluty wspólnotowej w Polsce, ujawnią się też negatywne konsekwencje redefinicji polityki ekonomicznej w UE dla Polski. Ponadto autor zwrócił uwagę, że zaangażowanie Niemiec w niwelowanie skutków kryzysu w państwach peryferyjnych UE, m.in. Grecji czy Irlandii, wynika z korzyści eksportowych, gdyż RFN jest największym beneficjentem UE. Należy więc zwrócić uwagę na realizowaną przez wielu członków UE politykę merkantylizmu, w głównej mierze odpowiedzialną za ograniczanie inwestycji zagranicznych na rzecz dotowania przedsięwzięć wewnątrz krajowych. Jest to konsekwencja spadku znaczenia polityki integracyjnej opartej na współpracy i kryzysu również najsilniejszych państw UE, m.in. Francji czy Niemiec.

W opracowaniu pod red. Krzysztofa Falkowskiego⁶ omówiono kwestie kryzysu gospodarczego w latach 2008–2009. Publikacja zajmuje się problematyką walki z kryzysem w państwach graniczących z Polską: Litwą, Łotwą i Estonią oraz państwami spoza UE: Rosją, Ukrainą i Białorusią. Autor porównał politykę transformacyjną powyższych państw. W opracowaniu postawiono tezę o bezpowrotnej utracie monopolu paliwowego przez Rosję w wyniku spadku zapotrzebowania na surowce – jako konsekwencji kryzysu. Autor sugeruje, że Rosja nie będzie już w stanie wykorzystać swojego potencjału energetycznego do celów politycznych

---

⁴ K. Szymański, *Konsekwencje kryzysu zadłużenia w strefie euro dla europejskiego i polskiego sektora bankowego*, Warszawa 2011.

⁵ P. Pacuła, *Kryzys ekonomiczny w Europie a bezpieczeństwo Unii Europejskiej i Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 17.

⁶ *Kryzys gospodarczy 2008–2009 w Europie Wschodniej i państwach nadbałtyckich*, red. K. Falkowski, Warszawa 2011.

w takim stopniu, jak miało to miejsce do tej pory. Wynika to z faktu spadku znaczenia surowców, w tym również energetycznych, wraz ze stopniowym nasileniem się kryzysu. Widoczne to było w cenach ropy naftowej na światowych giełdach, począwszy od 2008 r., które sukcesywnie malały.

Istotną pozycją z punktu widzenia historii kryzysu oraz relacji łączących obecny stan załamania gospodarczego z wcześniejszymi, obserwowanymi w globalnej historii finansów, jest książka pod red. Małgorzaty Bombol⁷. Poszukuje się w niej odpowiedzi na pytanie dotyczące bezpieczeństwa polskiej gospodarki w czasie kryzysu w UE. Autorzy wysunęli tezę o pogarszającym się statucie majątkowym polskich konsumentów, pomimo forsowanego obrazu Polski jako „zielonej wyspy”. Jest to interesujące, biorąc pod uwagę stosunkowo dobre wyniki ekonomiczne Polski. Publikacja analizuje zachowania konsumentów w Polsce na tle dotychczasowych sfer życia, stanu majątkowego, bezrobocia czy zachowań na rynku. Pomimo faktu, że Polska nie jest członkiem strefy euro, zagrożenia wynikające z rozregulowania stabilności tejże strefy w postaci kryzysu zadłużenia w Grecji oraz innych państwach, wywołują pogorszenie relacji handlowych również w Polsce.

Równie ciekawą pracą jest publikacja Charlesa Wyplosza⁸. Autor jest zdania, że powodem wzrostu niewydolności strefy euro w UE, są błędy w reakcji rządów strefy euro oraz EBC. Uważa też, że z powodu nieutworzenia wraz z unią monetarną, unii fiskalnej, doprowadzono do sytuacji patowej, a jedynym wyjściem z kryzysu jest dokończenie reform i stworzenie rządu unijnego. Obecnie tego typu zabiegi są mało realne, a jedyną szansą na zażegnanie kryzysu w strefie euro jest wprowadzenie drastycznej dyscypliny finansów publicznych.

Na uwagę zasługuje również kolejny numer z serii zeszytów BRE Banku: *Zróźnicowanie polityki fiskalnej w trakcie kryzysu lat 2007–2009 i po kryzysie* (Warszawa 2011). Jest to praca fachowo analizująca konsekwencje prowadzenia przez gospodarstwa domowe polityki zaciskania pasa, a przez poszczególne państwa – prowadzenia polityki delewarowania, skupiającej się m.in. na przeznaczaniu sporej części nadwyżek na pokrywanie zadłużenia. Zwrócono uwagę, że tego typu zabiegi finansowe mogą w szybkim czasie doprowadzić do wzrostu podatności państw na wahania cen podstawowych surowców (ropy naftowej), a sama polityka oszczędzania w czasie kryzysu powoduje zahamowanie procesu odbudowy gospodarczej.

Tomasz Grosse⁹ za przyczyny kryzysu w UE przyjął zbyt liberalną politykę wobec spekulantów finansowych, którzy zarówno w USA, jak i Europie posiadają duże wpływy polityczne. Wysoki deficyt budżetowy państw, wywołany przez nieudane stymulacje inwestycyjne i niskie tempo wzrostu gospodarczego, wpro-

⁷ *Jak żyć w kryzysie?*, red. M. Bombol, Warszawa 2011.

⁸ C. Wyplosz, *Strefa euro – kryzys i drogi wyjścia*, „Zeszyty BRE Bank” 2011, nr 115.

⁹ T. G. Grosse, *Kryzys europejskiej waluty. Konsekwencje polityczne*, „Analizy Natolińskie” 2011, nr 3.

wadziły kraje strefy euro w II fazę kryzysu. Ponadto na uwagę zasługuje twierdzenie podkreślające nieudolność władz publicznych w Europie przy podejmowaniu decyzji, co wywołuje niepokój na rynkach inwestycyjnych. T. Grosse zauważył, że w UE dominuje interes narodowy, doprowadzający do realnego zagrożenia paraliżem UE poprzez ataki spekulacyjne na wspólnotową walutę.

Problematyce kryzysu w strefie euro w ramach Niemiec przygląda się szerzej Jędrzej Bielecki¹⁰. Omówił stosunek Niemców do projektów zniwelowania zadłużenia państw basenu Morza Śródziemnego. Oparł on tezy na badaniach czołowych niemieckich dzienników finansowych, w tym przede wszystkim „Handelsblat”, który informował o niechęci Niemców wobec ewentualnego przejmowania zadłużenia Grecji i Włoch. Według tego autora, zwielenokrotnienie zasobów EFSF do 2–3 bilionów euro poprzez emisję obligacji niemieckich, jest jednak niemożliwe z powodu olbrzymiego zadłużenia Niemiec, szacowanego przez monachijski Instytut Ekonomiczny (IFO) na 150% PKB. Analizując inne sposoby zażegnania upadku UE, autor podkreśla możliwość przyjęcia koncepcji zawężenia unii monetarnej do grona państw gotowych sprostać planowanym restrykcyjnym warunkom. J. Bielecki przytoczył tu wypowiedź prezesa IFO H. Wernera-Sinna o tym, że aby uniknąć bankructwa Grecji, kraj ten powinien wystąpić ze strefy euro i zdevaluować drachmę o 44% w stosunku do poziomu, w jakim w roku 2002 była przeliczana na euro, w ten sposób grecka gospodarka mogłaby liczyć na wzrost swojej konkurencyjności w stosunku do Turcji, a tym samym zaczęłaby spłacać swoje zadłużenie.

Inne opracowania poruszające kwestię kryzysu w ramach UE, skupiają się np. na znaczeniu Niemiec przy ratowaniu strefy euro, wraz z planowanymi projektami reformy UE w celu zabezpieczenia procesu integracji gospodarczej i politycznej. Do najciekawszych publikacji opisujących tę problematykę, wydanych w 2011 r., należą, przykładowo, opracowania: Witolda Orłowskiego, *Świat do przeróbki. Spekulanci, bankruci, giganci i ich rywale, Gospodarka i polityka makroekonomiczna strefy euro w latach 2008–2010. Skutki kryzysu i słabości zarządzania*, pod red. B. Muchy-Leszko, *Instytucje i rynki wobec kryzysu finansowego. Źródła i konsekwencje kryzysu*, pod red. A. Matysek-Jędrych, *Kryzys 2008 a pozycja międzynarodowa Zachodu*, pod red. Romana Kuźniara; *Reakcje rynku na kryzys finansowy*, pod red. Wiesławy Przybylskiej-Kapuścińskiej; Tomasza G. Grossego, *Grecka tragedia, czyli kolejna odsłona kryzysu w strefie euro*, czy Jakuba Groszkowskiego, *Słowacja – niepokorny beniaminek w strefie euro*.

---

¹⁰ J. Bielecki, *Niemcy wobec kryzysu euro*, „Biuletyn Niemiecki” 2011, nr 21.